

Kartlegging – og inkludering

PALS-konferansen 18.september, 2025

Anne Arnesen, PhD, NUBU og May-Britt Monsrud, PhD, Statped

Hva og hvorfor?

Systematisk informasjonsinnhenting

⇒ Undersøke => vurdere

⇒ Kunnskap til å forebygge og
avhjelpe vansker

⇒ Tilpasset læringsstøtte tidligst
mulig i utviklingsforløpet

Ulike tilnærminger

Formelle og uformelle

Forhåndsdefinerte
administrasjonsprosedyrer

Vurderingsmateriale
laget av lærer

Objektive ←

→ Subjektive

Ulike metoder

Direkte eller indirekte

F.eks., lesetest,
selvrapportering, intervju,
spørreskjema

F.eks., lærervurdert
observasjon av
elevens utvikling

Ulike kartleggingsverktøy

Summative eller formative

Test på gitt tidspunkt f.eks. ved avsluttet undervisningsbolk, nasjonale prøver

Løpende, dynamisk kartlegging av elevens progresjon innenfor en periode

- Screening => alle
- Oppfølgende kartlegging => noen
- Diagnostiserende tester => få

- Vanskelig å vurdere treffsikkert hvorvidt et barn har forsinket utvikling uten bruk av pålitelig kartleggingsverktøy
- Egne observasjoner, klinisk skjønn og erfaring er mindre pålitelig
- Liten grad av sammenheng mellom lærervurderinger og språktester (21 – 50% av barn med vansker ble ikke fanget opp ved lærervurderingene) (Antoniazzi, Snow, & Dickson-Swift, 2010)
- Meta-analyse (n=75): Lærervurderinger stemte overens med kartleggingsprøver av elevenes ferdigheter i 39% av tilfellene (men variasjon mellom undersøkelsene...) (Südkamp, Kaiser, & Möller, 2012)

‘Elever med stort potensiale får det ikke frem på grunn av mangelfull kartlegging og oppfølging.’
(Barneombudet, 2017, s. 50)

Varierende kartleggingskvalitet =>
varierende beslutningsgrunnlag for tiltak

(Arnesen m.fl., 2018)

Hva vet vi om kvaliteten av kartleggingsverktøy i skolen?

Scandinavian Journal of Educational Research

 Routledge
Taylor & Francis Group

ISSN: 0031-3831 (Print) 1470-1170 (Online) Journal homepage: <http://www.tandfonline.com/loi/csje20>

Assessing Children's Social Functioning and Reading Proficiency: A Systematic Review of the Quality of Educational Assessment Instruments Used in Norwegian Elementary Schools

Anne Arnesen, Johan Braeken, Terje Ogden & Monica Melby-Lervåg (2018)

- Omlag halvparten av de evaluerte kartleggingsverktøyene (3 for sosial atferd og 24 for lesing) var godt eller adekvat utformet.
- Gjennomgående svake psykometriske egenskaper eller manglende informasjon om disse.

Problematisk

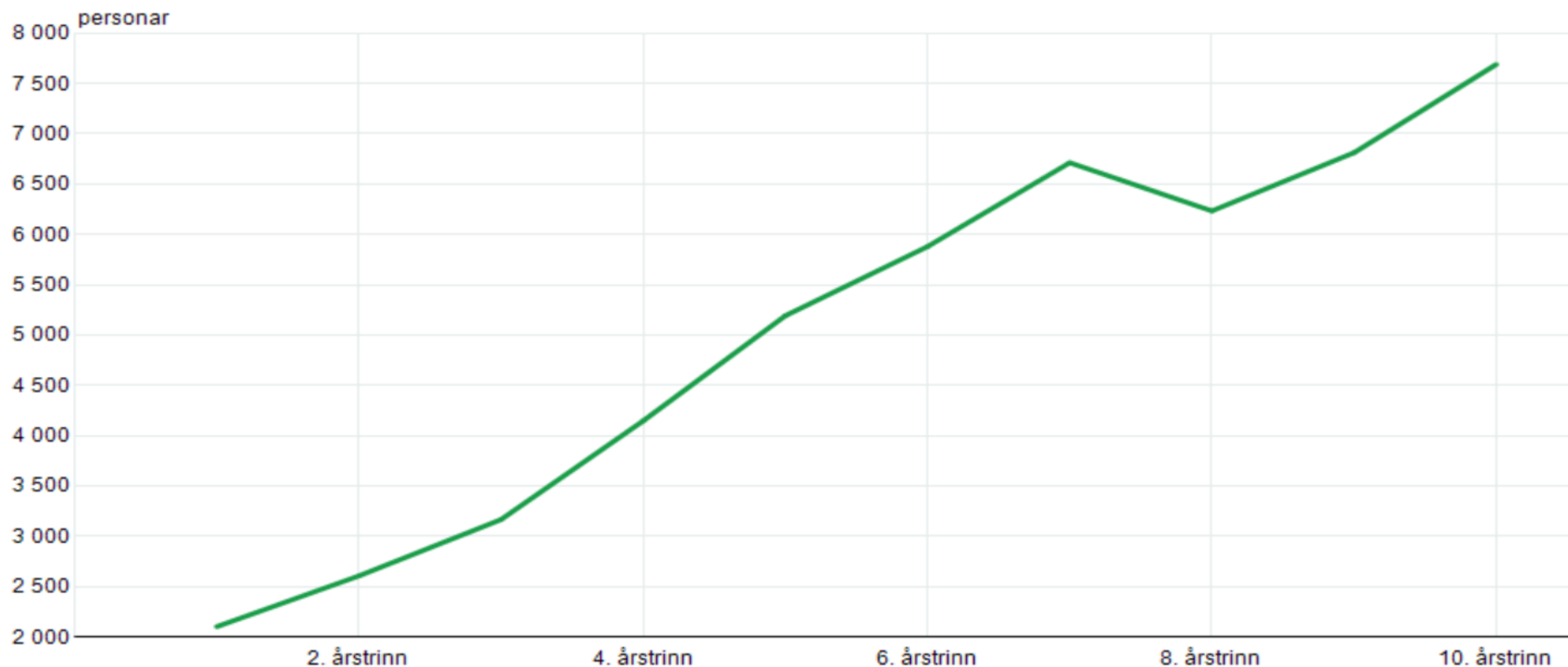
- ... at kartleggingsverktøy som brukes mangler eller har utilstrekkelig dokumentasjon av kvalitet
- ... at bruk av kartleggingsverktøy uten dokumenterte egenskaper kan gi barn utilstrekkelig hjelp eller hjelp de ikke trenger

På grunnlag av store utvalg kan det undersøkes om

- verktøyet måler det som er ment (valid) å gjøre på en pålitelig / nøyaktig måte (reliabelt)
- det er tatt hensyn til målefeil
- det fanger opp de «riktige» barna
- det skiller mellom større og mindre vansker

08624: Elevar med spesialundervisning/individuell tilrettelagd opplæring, etter årstrinn. Elevar med spesialundervisning/individuell tilrettelagd opplæring, Heile landet, 2024.

8.4 % (50547) av elevene i 1. - 10. trinn

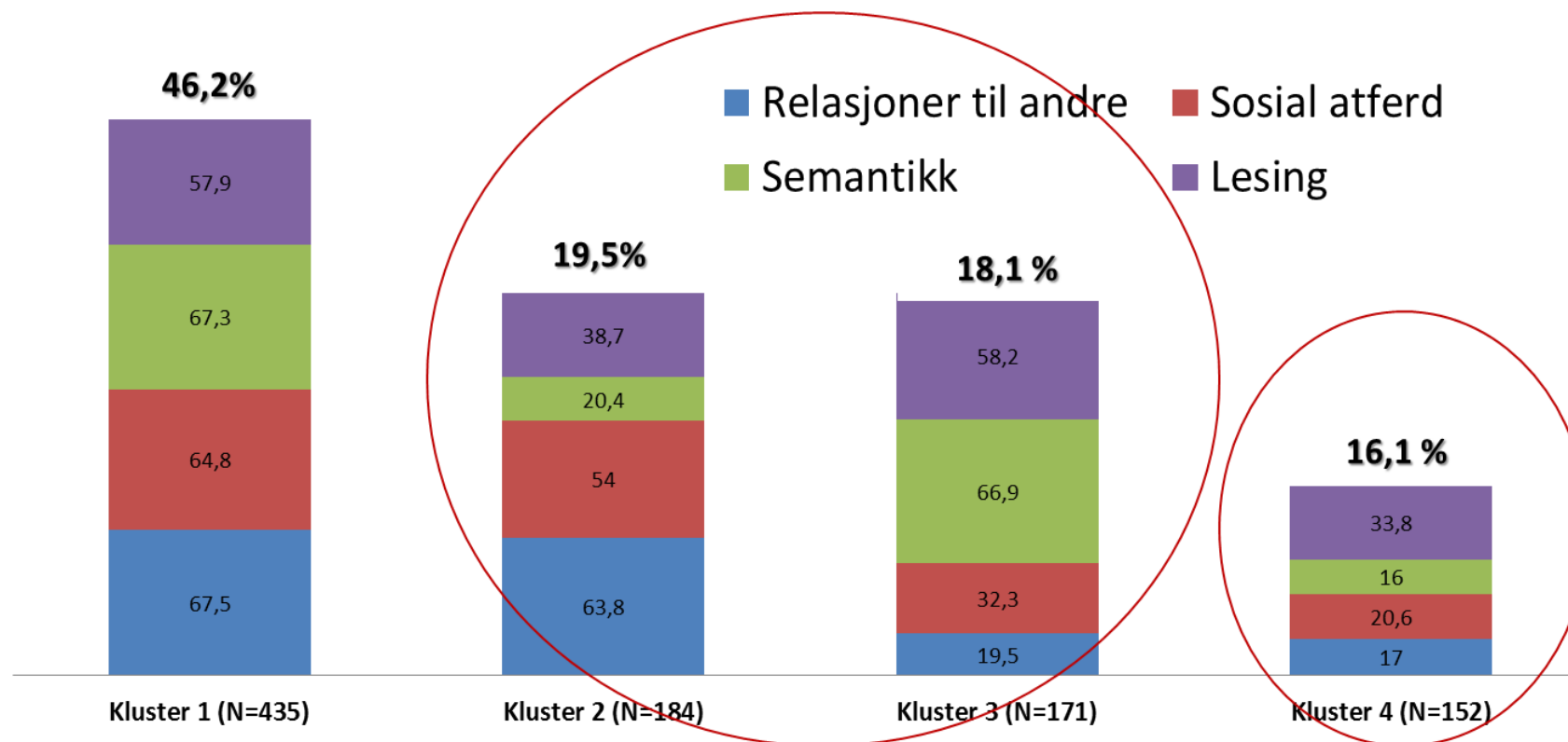
5.2 % av elevene i 1. - 4. trinn

9.8 % av elevene i 5. - 7. trinn

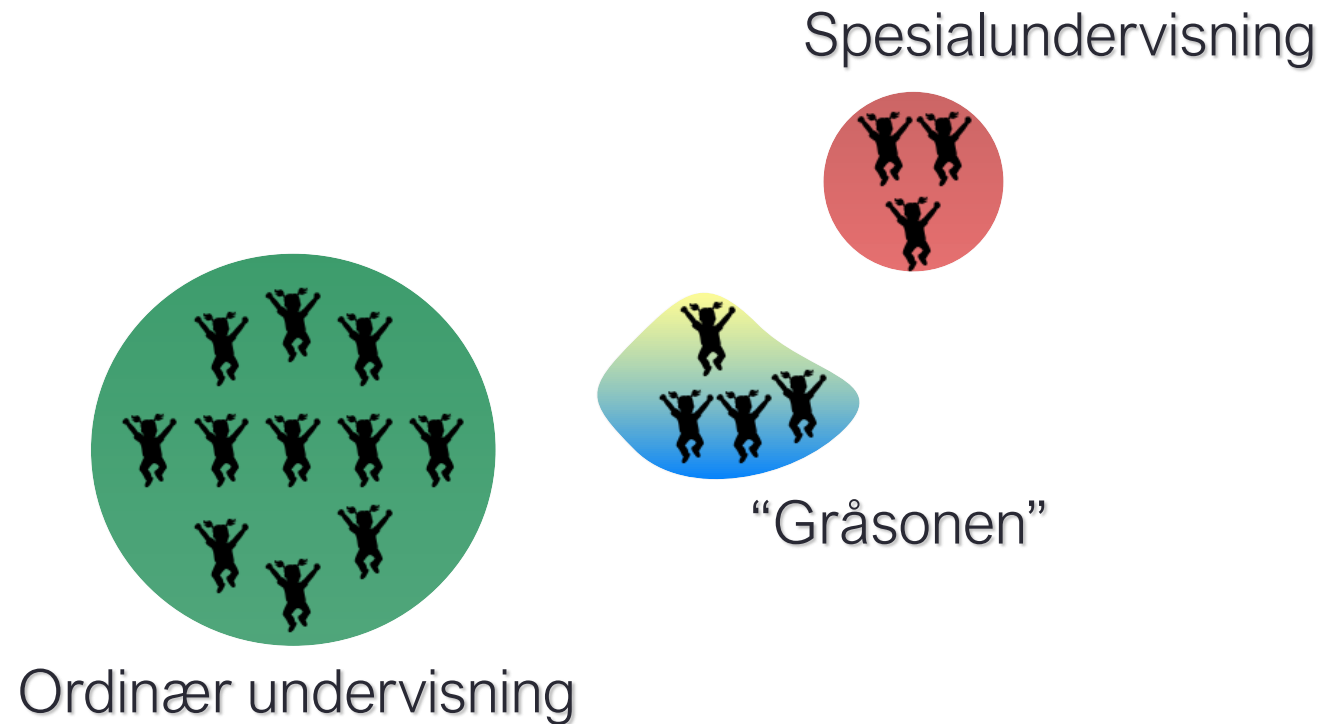
11 % av elevene i 8. - 10. trinn

Heterogent utvalg (n=942) enspråklige norsktalende barn i 2.-5.trinn 2012-13:

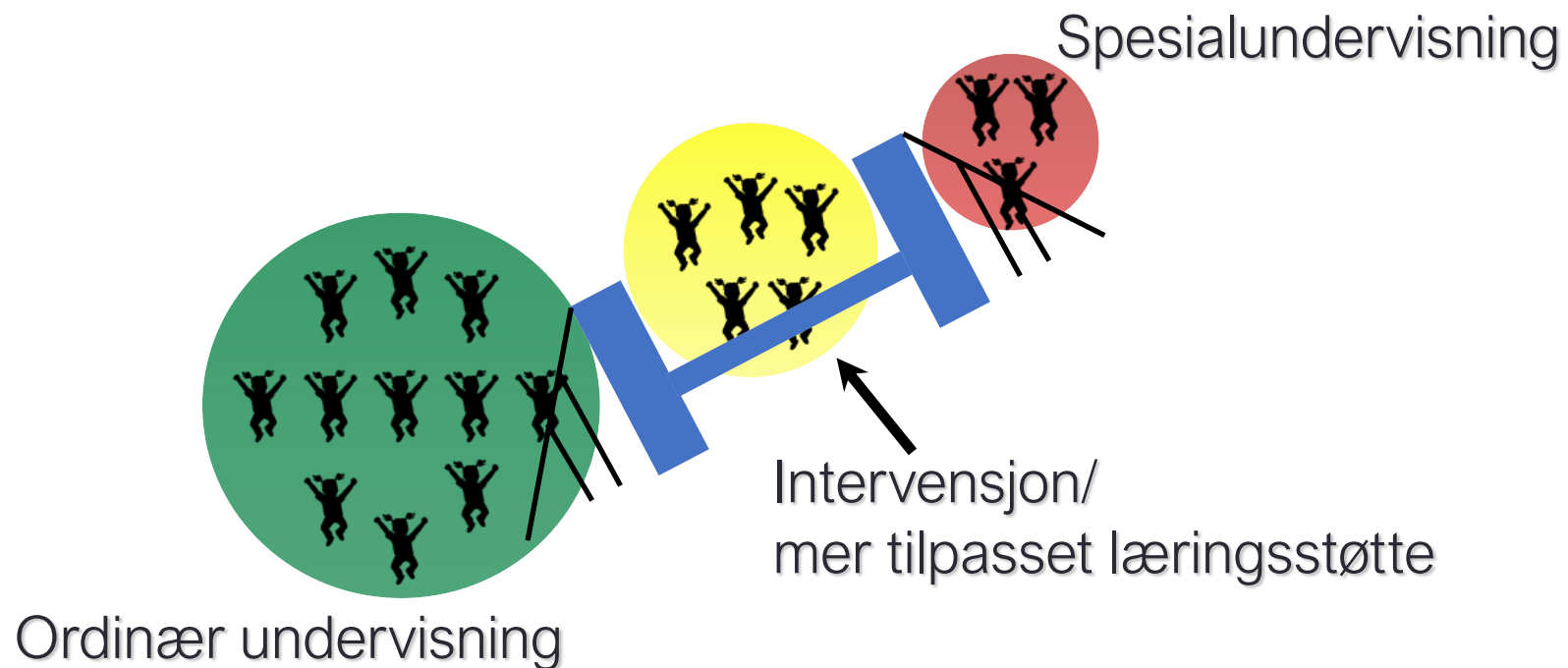
Gjennomsnittlig prosentilrang med prosentvis fordeling av omfanget i hver gruppe basert på lærervurderinger (ESBA og [20 spørsmål - Statped](#)) og ORF leseprøver

Tradisjonell tilnærming

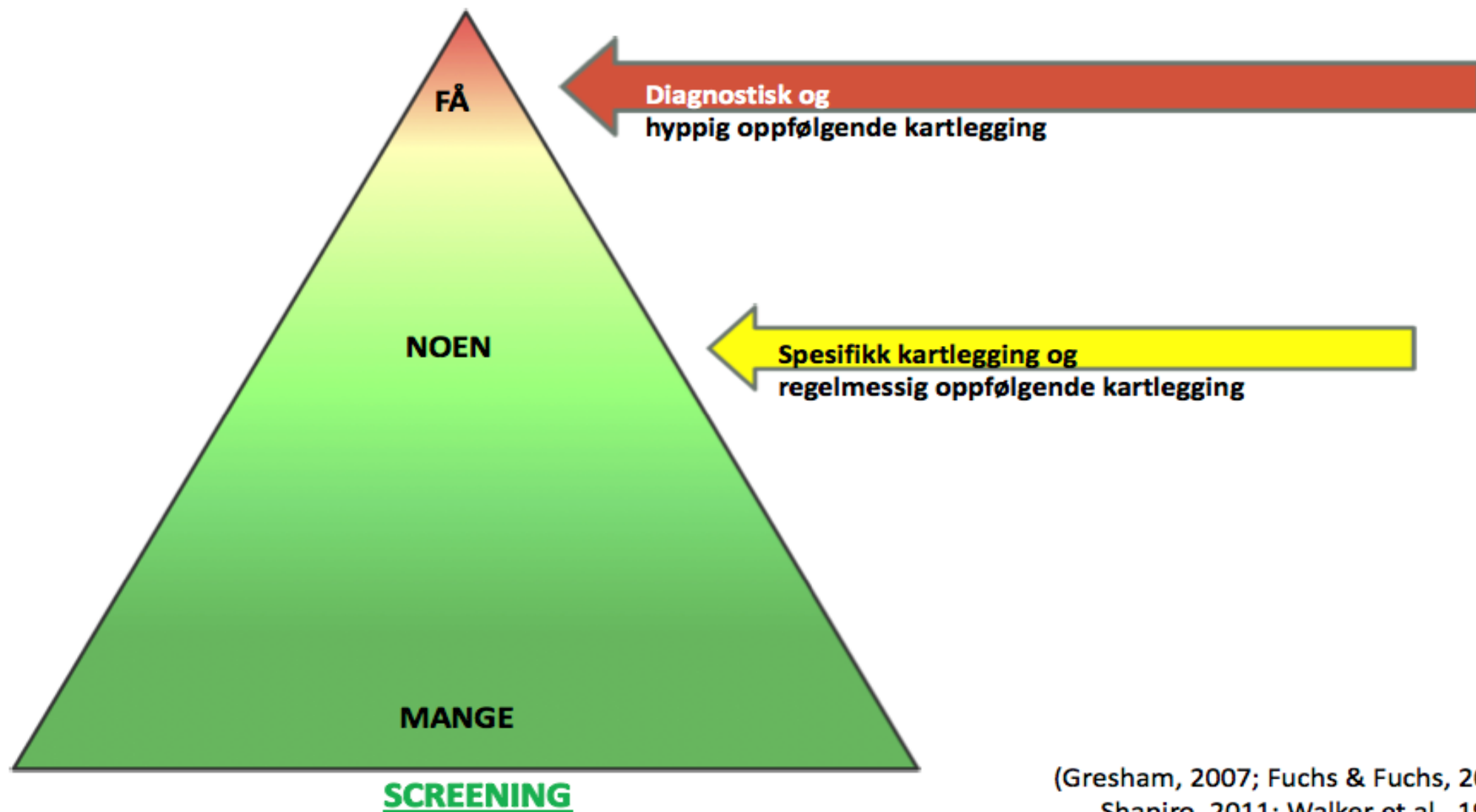

"Respons til intervensjon" – RtI

Helhetlig kartleggingsmodell for tiltaksbeslutning og oppfølging av sosial og skolefaglig læring og utvikling

Tre-nivå kartleggingstilnærming

Rtl

- Dynamisk tilnærming
- Nøyaktig og systematisk kartlegging
- Vurdere læringsutbytte
- Tilpasning og oppfølging av læringsstøtte

Rtl => tidlig innsats

- Tidlig identifisering av vansker kan lede mer effektive intervensjoner
- Reduserer mulig subjektiv vurdering (bias) og dermed stigmatisering
- Fokuserer elevens ressurser og utbytte av undervisning og intervensjon/læringsstøtte

Noen eksempler

- [Språk 6-16 – Statped](#)
- [20 spørsmål – Statped](#)
- [Kartleggingsverktøy for leseutvikling \(ORF\) | Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge](#)
- [Kartleggingsverktøy for sosial fungering \(ESBA\) | Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge](#)

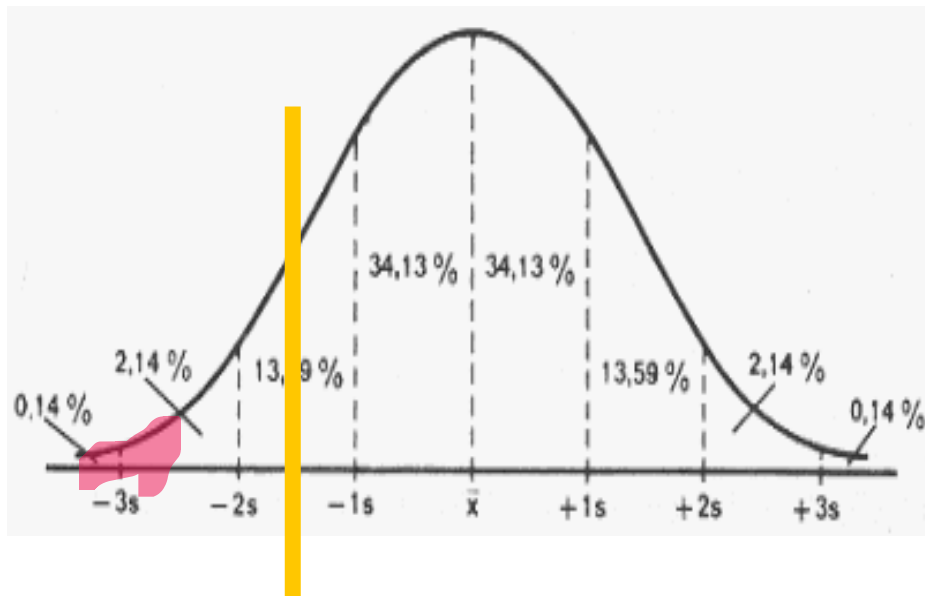

Kartlegging – og inkludering

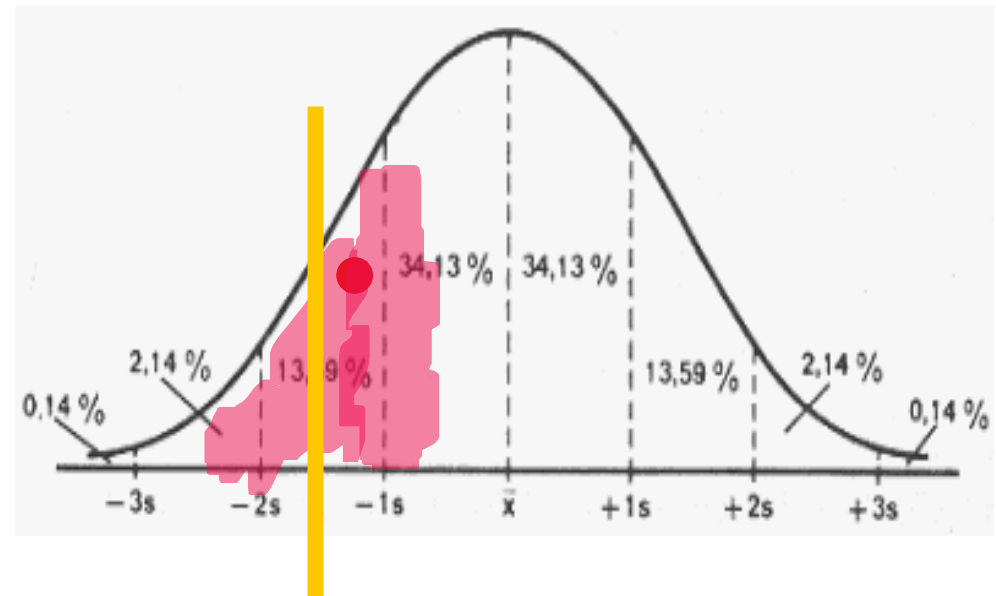
Hva med flerspråklige barn og unge?

Feilidentifisering av flerspråklige til spesialundervisning

For få

For mange

Stor variasjon

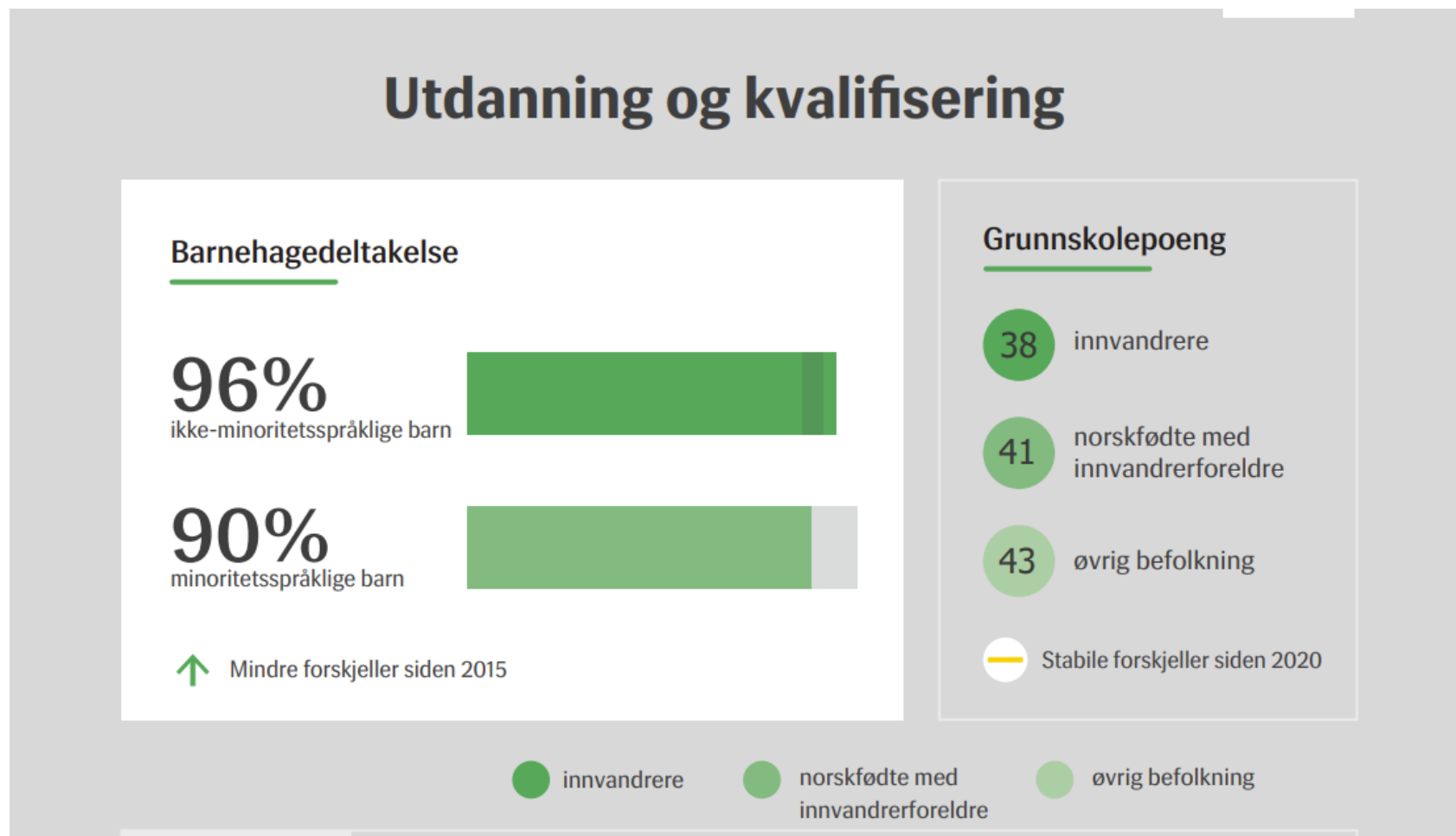
Har du møtt et
flerspråklig barn har du
møtt ett!

Fra Språksterkprosjektet, Bratlie, S.S. et al 2025

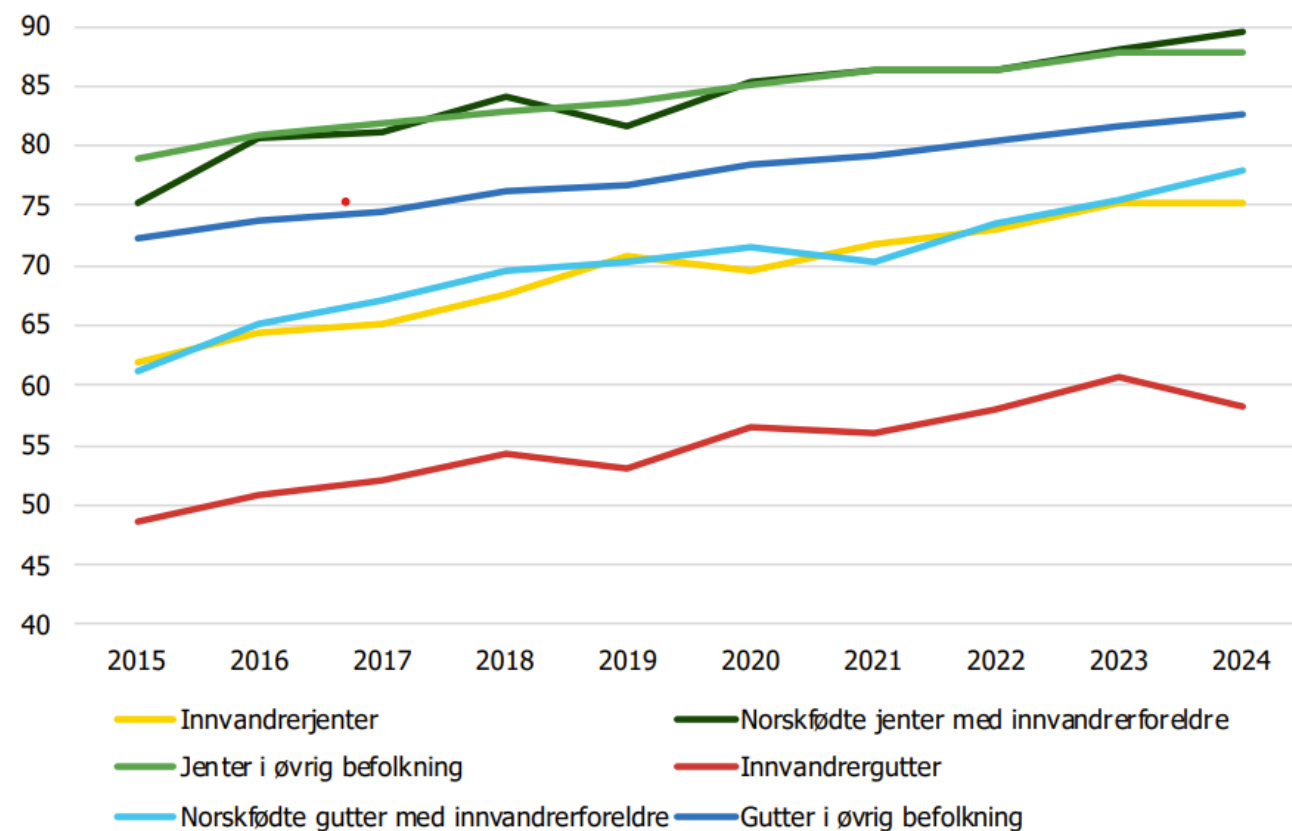
- De beste norskferdighetene finner forskerne hos de barna som bruker mest morsmål hjemme, som har mødre med kortest botid i Norge, men som har flest barnebøker på begge språk.
- Barnas ferdigheter i morsmålet varierer mye mer enn ferdighetene deres i norsk. En av gruppene kan være på vei til å miste morsmålet sitt.

IMIDI 2025

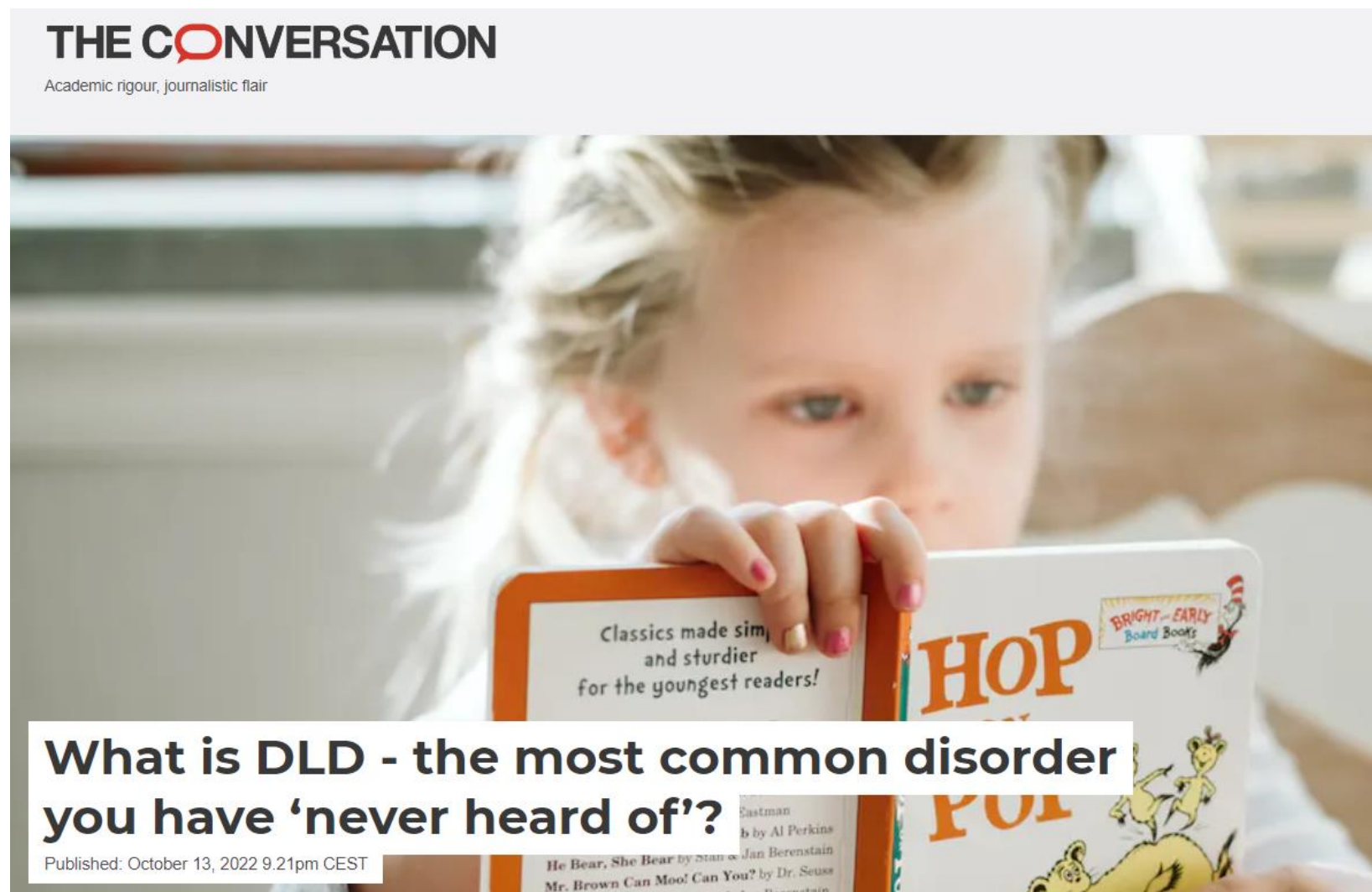
“ Hvordan går det med integreringen i Norge ?” IMDI 2025

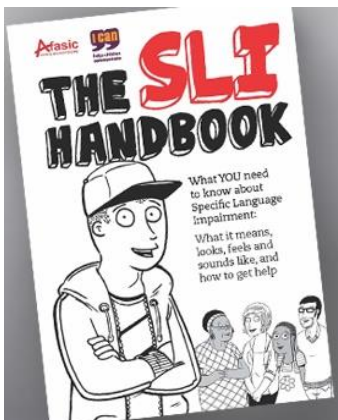
Figur 3.4. Andel elever som har fullført videregående opplæring innen fem/seks år etter skolestart, etter kjønn og innvandrerkategori. 2015–2024. Prosent. (SSB 2025ap)

DLD – den vanligste vansken som du aldri har hørt om

- 1 av 14 elever
- Vedvarende vansker med å forstå og bruke språk
- Vansker som gir begrensninger i hverdagen

Jeg er ganske smart, så når jeg ikke forstår, ser jeg på de andre

Jeg klarer ikke henge med når folk snakker i lange setninger

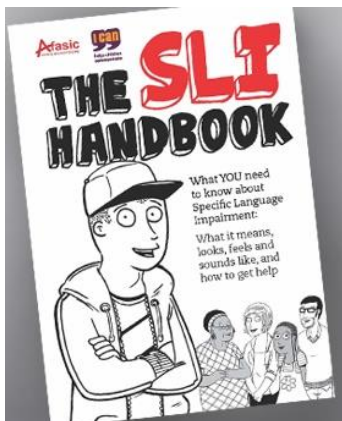
Jeg stiller lite spørsmål...

Jeg kan bli lei meg og trekke meg unna

Jeg husker godt det jeg ser eller opplever!

Jeg kan vise upassende atferd og bli fort sint

Jeg husker ikke hva ord eller ting heter

Jeg liker best bøker med lite tekst og mange bilder

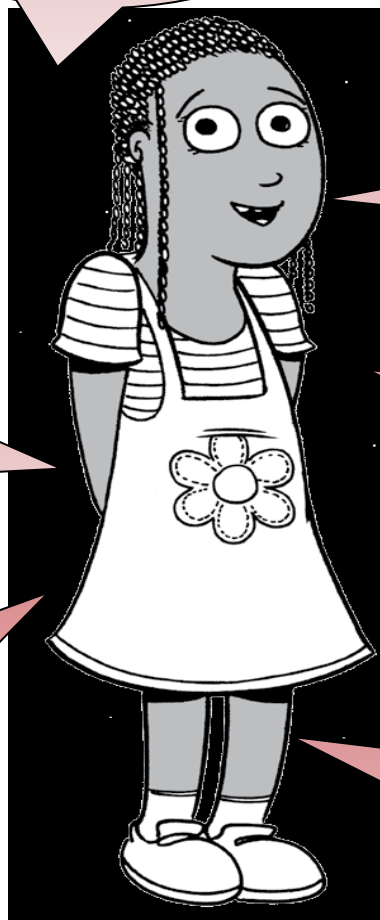
Jeg forstår ikke alltid regler i lek og spill...

Jeg synes det er vanskelig å huske beskjeder

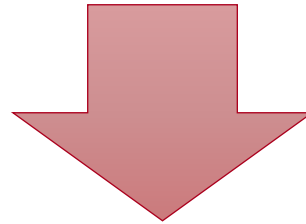
Jeg kan snakke mye, men det er vanskelig å forstå hva jeg sier

Jeg synes det er vanskelig å følge med i fellesøkter

Jeg liker godt å leke med litt yngre barn

Felles kjennetegn på et andrespråk i utvikling og DLD

- Vansker med å forstå og/eller produsere språk
- Språkferdighetene kan være mer usikre enn forventet ut fra alder
- Lite ordforråd
- Feil i setningsoppbygging og ordbøying

DLD blant flerspråklige barn og unge

DLD kan identifiseres basert på språkferdigheter
under forventet nivå på

alle språk, sammenlignet med andre barn med
sammenlignbare erfaringer

Hva gjør vi ved bekymring?

Kartlegging

- Morsmålet og norsk/andrespråk
- Forstå ut fra elevens språklige erfaringer

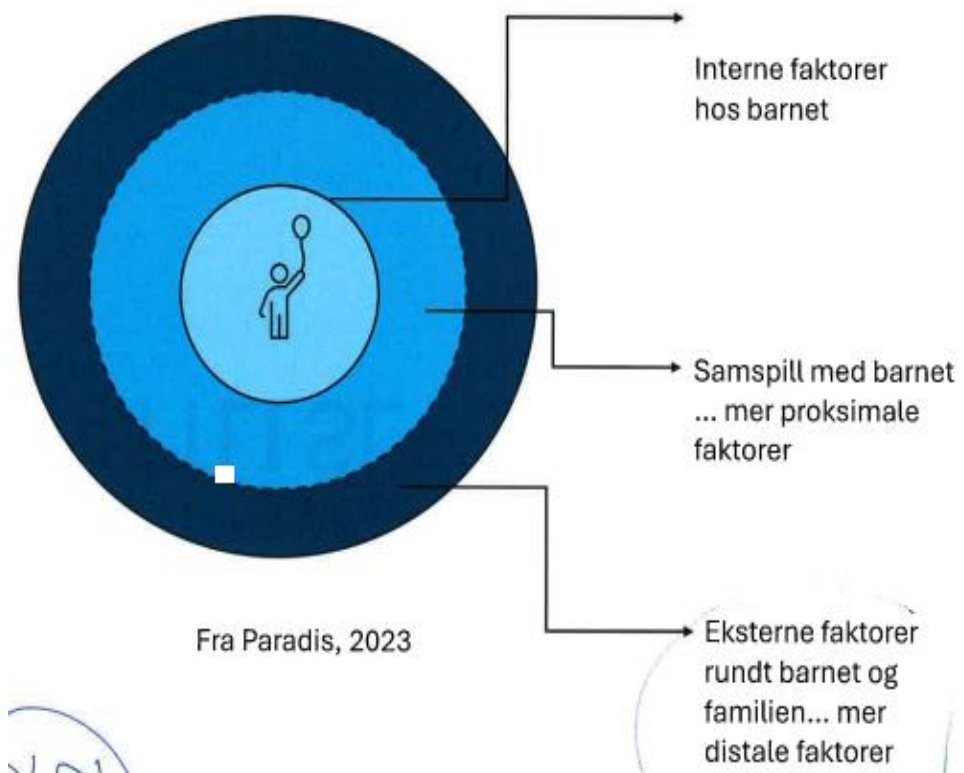
Tilrettelegging

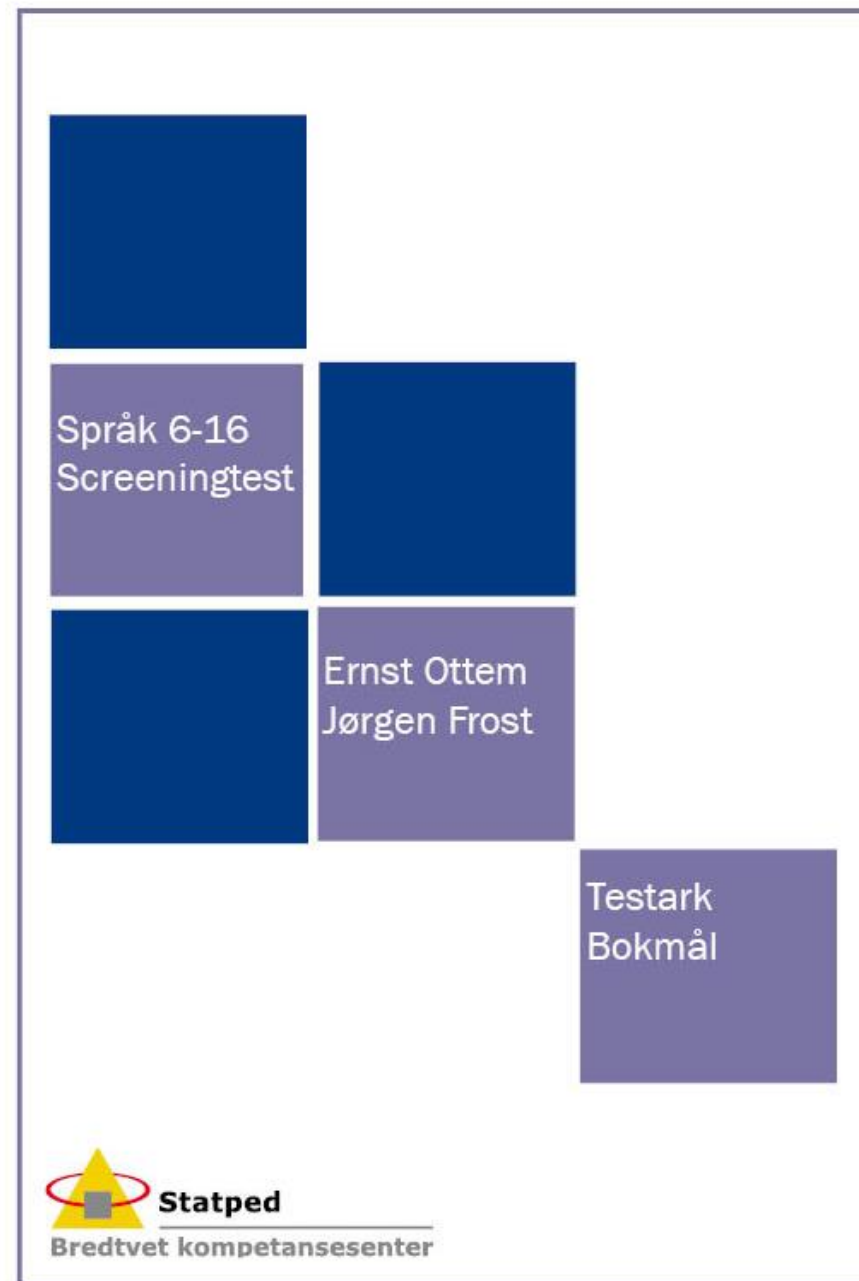
- Tilgjengelig språkmiljø

Utprøving av tiltak

- Ord og begreper

De tre testene i screeningskåren måler helt ulike områder/ferdigheter

- Setningsrepetisjon
 - Ordspenn
 - Begreper
-
- En samleskåre blir meningsløs

Hva måler Setningsrepetisjon?

«A messy measure»:

måler vokabular, grammatikk, syntaks, minne

Et språk mål

Norske 4-åringer (Klem et al., 2015,
Monsrud et al 2022)

Kvifor les vi feil rett?

En visktenpaleig unsdelrøkelse gjort ved et untivseriet i Enlgnad har vist at desrom de to føsrte og de to siste botsvkeane i alle oredne i en tekst er riktig plessart, spiller det liten rolle hvkilenen reføkkelge de øvirge boskvetane i oredne kommer. Tektsen er fullt lesbar selv om de andre bokeastvne kommer hullbterluter!

Stalped

Avdekke dysleksi i flerspråklige utvalg

En styrke hos flerspråklige:

- Fonologiske ferdigheter/fonologisk bevissthet (skifte av oppmerksomhet)
- Ordavkoding (Aukrust & Lervåg 2010; Melby-Lervåg & Lervåg 2011; 2014: 2017)

Utfordringer:

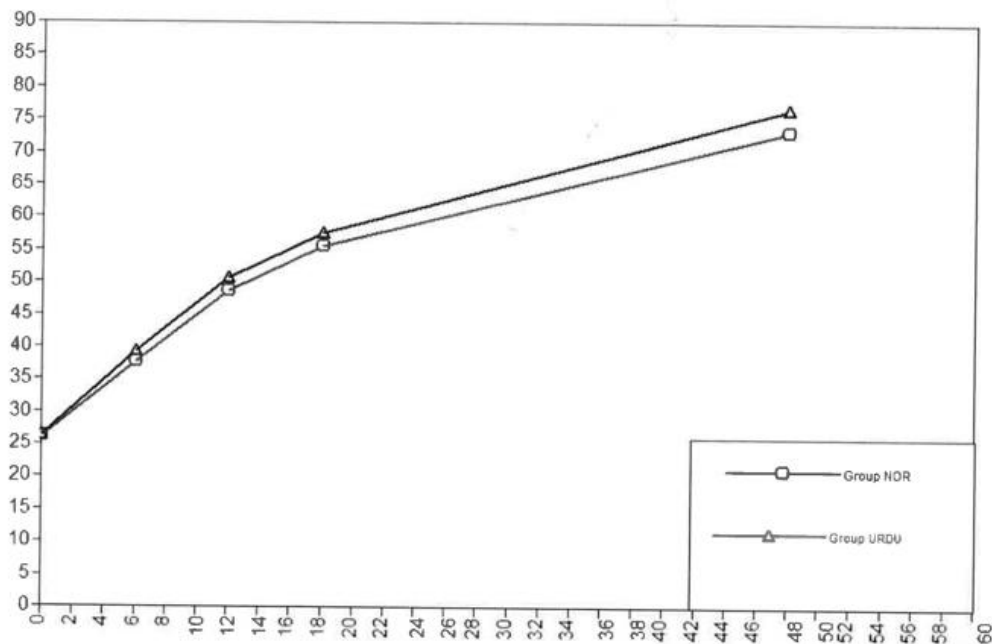
- Leseforståelse
- Ordforråd

The Simple View (Lervåg & Melby-Lervåg, 2017)

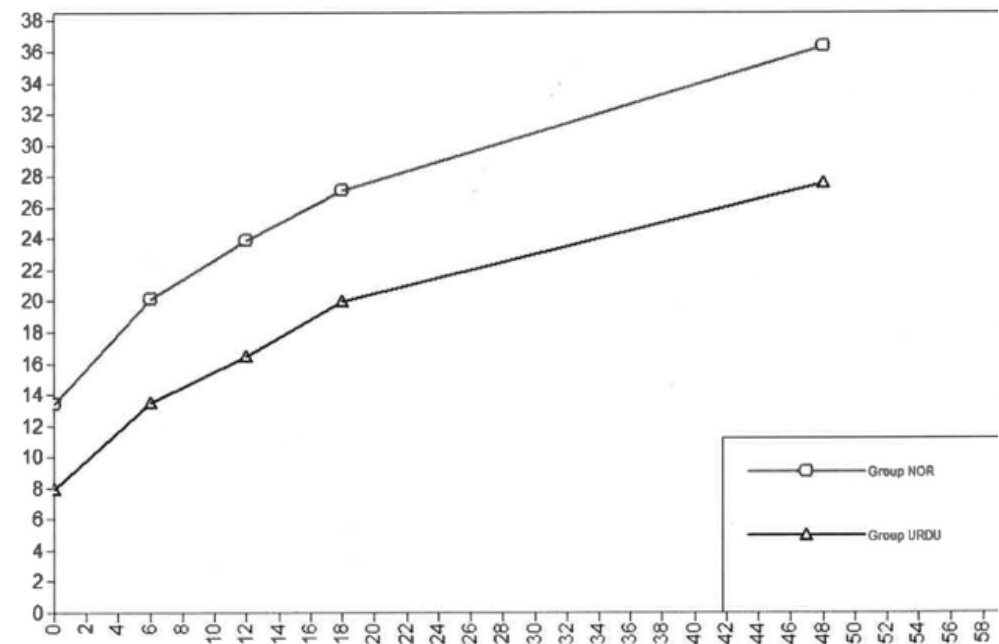
Ordavkoding

Vekst i ordavkoding fra 2. til 6 klasse for barn med norsk og Urdu som morsmål

Leseforståelse

Vekst i leseforståelse fra 2. til 6 klasse for barn med norsk og Urdu som morsmål

Hvorfor jobbe med ord og begreper?

Særlig viktig for de flerspråklige

Større forskjeller mellom
bredde og dybdevokabular i
to/flerspråklige utvalg
sammenlignet med enspråklige
utvalg

(Unsworth 2018; Monsrud, 2019)

Ord	Betydning	Språk 1	Bøynings former	Eksempel på bruk	Beslekte de ord
Faktorer	En viktig årsak, En medvirkende omstendighet				
Redusere	Å sette noe ned, Å innskrenke				
Konsekvens	En følge av en handling.				
Årsak	Noe som er nødvendig for at noe annet skal inntreffe eller skje				
Få følger	Får konsekvenser En virkning av en handling				
Tiltak	Forslag til endring Prosjekt				
Gjennomføre	Få gjort noe, realisere				
Forsterke	Gjøre sterkere, Øke virkningen				

Bjerkan, Monsrud & Thurmann-Moe (2013):

Ordforråd hos flerspråklige
barn. Gyldendal Akademisk

Kapittel 6

Stor variasjon

Har du møtt et
flerspråklig barn har du
møtt ett!

«Take-Home»

- Bruk kartleggingsverktøy med god kvalitet
- Kartlegg systematisk og universelt
- Vær proaktiv fremfor reaktiv
- “Fang opp” barn som strever tidlig
- Identifiser barnets behov for læringsstøtte
- Vurder læringsmiljøets påvirkning
- Bygg på barnets ressurser og mestringspotensiale når tiltak igangsettes
- Løpende oppfølgende kartlegging av barnets læringsutbytte og utvikling

Litteraturliste

- Arnesen, A., Smolkowski, K., Ogden, T., & Melby-Lervåg, M. (2017). Validation of the elementary social behaviour assessment: teacher ratings of students' social skills adapted to Norwegian, grades 1–6. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 23(1), 39–54. <https://doi.org/10.1080/13632752.2017.1316473>
- Arnesen, A., Braeken, J., Baker, S. , Meek-Hansen, W., Ogden, T., Melby-Lervåg, M. (2017). Growth in Oral Reading Fluency in a Semitransparent Orthography: Concurrent and Predictive Relations With Reading Proficiency in Norwegian, Grades 2–5 *Reading Research Quarterly*, 52(2), 177–201. doi:10.1002/rrq.159
- Arnesen, A., Braeken, J., Ogden, T., & Melby-Lervåg, M. (2018). Assessing Children's Social Functioning and Reading Proficiency: A Systematic Review of the Quality of Educational Assessment Instruments Used in Norwegian Elementary Schools. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(3), 465–490. <https://doi.org/10.1080/00313831.2017.1420685>
- Melby-Lervåg, M (2025): *Når språk, lesing eller matematikk er vanskelig* (s. 113-183 kap 5, 6 og 7. Fagbokforlaget
- Monsrud, M. B, Karlsen, J., Klem, M. & Bratlie, Siri, S (2023), Å vurdere flerspråklige barns språkkompetanse. Betydningen av språklige erfaringer, *Norsk tidsskrift for logopedi*, 3
- Morken, I, Karlsen, J. & Monsrud, M-B (2025): Migrasjonsrelaterte lærevansker kap 23, s. 629-640. I *Spesialpedagogikk* Befring, Bottegaard-Næss (red) . Cappelen Damm Akademisk